

Havaintoja harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimintaympäristöstä

Torjuntaviranomaisille helmikuussa 2023 lähetetyn kyselyn tuloksia

Toimintaympäristön muutokset -kysely

- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvan toimituskunnan toteuttama kysely torjuntaviranomaisille ja ministeriöille keväällä 2023
- Tarkoituksena selvittää torjuntaviranomaisten näkemyksiä sekä havaintoja toimintaympäristöstä ja sen muutoksista edellisen vuoden ajalta
- Tavoitteena on
 - havainnoida muutoksia koskien harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä näiden torjuntaa
 - tuottaa ajankohtaista tietoa ilmiöistä ja harmaan talouden tekotavoista
 - ennakoida toimintaympäristön muutoksia lähitulevaisuudessa ja edistää torjuntatyötä
 - tuottaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvaa

Kyselyn tuloksia

- 1 Kansainvälinen toimintaympäristö
- 2 Työperäisen maahanmuuton väärinkäytöksiä
- 3 Laskutuspalveluyritysten hyväksikäyttöä
- 4 Kirjanpidon laiminlyöntejä
- 5 Osakkaiden ja velallisten väärinkäytöksiä
- 6 Käteinen raha

- 7 Elintarvikeketjun väärinkäytöksiä
- 8 Pakotteiden kiertäminen
- 9 Maahantuonnin ja sisäkaupan väärinkäytöksiä
- 10 Alv-järjestelmän väärinkäytöksiä
- 11 Sotesektorin riskejä
- 12 Tietojenvaihdon jatkuva kehitystarve

Kansainvälinen toimintaympäristö

- Toimintaympäristö voi olla monilla tavoin kansainvälinen
 - Perinteinen rahaliikenne, virtuaalivaluutat ja muut sähköiset maksutavat
 - Työvoiman vapaa liikkuvuus
 - Kansainväliset liikesuhteet
- Liiketoiminta voi näyttäytyä ulospäin kotimaisena
 - rekrytoidut suomenkieliset asiakaspalvelijat
- Valvontakeinot eivät riittävän tehokkaita
 - Ulkomaisen rahaliikenteen käyttäminen nopeaa ja yksinkertaista
 - Viranomaisten tiedonsaanti tai perintä osin hidasta, jopa mahdotonta

Työperäisen maahanmuuton väärinkäytöksiä

- Eri viranomaisille annetaan eri tietoja
- Keinotekoiset osakkuudet työnantajayhtiöissä
- Työntekijän oleskelulupa muutetaan yrittäjän luvaksi kustannusten säästämiseksi
- Työsopimus naamioidaan toimeksiantosopimukseksi
- Maksetaan muodollisesti todellista suurempaa palkkaa oleskeluluvan saamiseksi, osa palkoista palautetaan takaisin työnantajalle
- EU:n ulkopuolisten työntekijöiden tietotaso omista oikeuksista on eurooppalaista työvoimaa heikompi
- Työpaikat usein maksullisia
- Työvuoro-, työaika- ja palkkausrikkomuksia

Laskutuspalveluyritysten hyväksikäyttöä

■ Pakko- ja valeyrittäjäyys

- Riskit korostuvat jos aloite yrittäjyyteen tulee työn tilaajalta
- Työn hinta halvemmaksiksi siirtämällä pakolliset työnantajamaksut työnsuorittajalle
- Väärinkäytöksiä on havaittu rakennus- ja telakka-alalla, laajentuneet myös siivousalalle ja kotihoitoon

■ Asiakkaita ei aina vahvasti tunnisteta

- Työn verotus voi kohdistua tahallisesti väärin henkilöihin ja työsuorituksesta saadut rahat voivat palautua muulle kuin työn suorittaneelle henkilölle

■ Ammattimainen avustaminen

- Kolmas taho solmii, avustaa ja ohjaa ulkomaalaisia työntekijöitä, korvaus käyttäjäyritykseltä

Kirjanpidon laiminlyöntejä

- Kirjanpidon laiminlyönnit ovat lisääntyneet
 - Kirjanpito on olennaisesti puutteellinen
 - Kirjanpitoja laaditaan vasta viranomaisen pyytäessä
 - Myös osakeyhtiöiden tilintarkastusta koskevat velvoitteiden laiminlyönnit yleisiä
- Vaikeuttavat, hidastavat tai estävät yrityksen taloudellisen tilanteen selvittämistä
 - Pilvipalveluihin tallennetut kirjanpitoaineistot ongelmallisia jos kirjanpitovelvollinen ei maksa laskuja
 - Kirjanpidon valvonnan heikentyminen
 - Osaamattomuus huolehtia osakeyhtiön velvoitteista

Osakkaiden ja velallisten väärinkäytöksiä

- Pimeän tulon riski kohonnut erityisesti pienten osakeyhtiöiden osakkailta ja päätoimisilla elinkeinonharjoittajilla
 - Yhden hengen osakeyhtiöiden määrän arvioitiin kasvaneen
 - Osakkaat nostaneet palkkaa kirjanpidollisesti esim. osakaslainana tai kassatilin kasvuna
 - Yrityksen tiliä käytetään henkilökohtaiseen elämiseen ja elantomenoja voidaan kirjata myös edustuskuluina
 - Peiteltä osinko on yleensä rinnastettavissa pimeään palkkaan
 - Yhtiömiesten ja elinkeinonharjoittajien yksityisnostot ja palkkaa nostamattomat osakkaat vaikeuttavat myös perintää
- Velallisten velvoitteiden välttely on kansainvälistynyt
 - Rahaliikenne siirtymässä ulkomaisiin pankkeihin ja muihin rahanvälityspalveluihin
 - Velalliset työntekijät voivat siirtyä yrittäjiksi, hankitaan myös ulkomaisia yhtiöitä
 - Jatketaan yrittäjänä työntekoa aiemmalla työnantajalla, palkan sijasta laskutetaan työkorvauksia
 - Palkkaa nostetaan vain ulosoton suojaosuuden verran ja veloitetaan suuria kulukorvauksia
 - Verokortin veroprosentteihin liittyvät keinottelut lisävelkaantumiseen tai ulosoton välttämiseksi

Käteinen raha

- Käteinen raha harmaassa taloudessa
 - Puuttuvaa käteismyyntiä, pimeitä käteispalkkoina ja peiteltä osinkoa
 - Kaikilla osakeyhtiöillä ei omaa pankkitiliä, toimintaa harjoitetaan käteisen lisäksi osakkaan ja muiden tahojen pankkitilien kautta
 - Vaihtoehtoisten sähköisten maksutapojen lisääntyminen
- Käteinen kansainvälisessä toiminnassa ja rahanpesussa
 - Pankit ovat tiukentaneet käteisen rahan vastaanottamista
 - Kirjanpidossa mukana myös rikollisilla keinoilla hankittua rahaa
 - Itärajalla on havaittu euromääräisten käteisvarojen kasvavaa vientiä Suomesta tai muista EU:n jäsenmaista
 - Käteisen rahan salakuljetustapaukset ovat lisääntyneet

Elintarvikeketjuun kohdistuvia väärinkäytöksiä

- Heikentynyt taloudellinen tilanne ja raaka-aineiden kallistuminen
 - Väärennettyjen, epäasianmukaisissa olosuhteissa valmistettujen tai kuljetettujen elintarvikkeiden määrän arvioidaan lisääntyneen
 - Kiellettyjä lisäaineita, virheellisiä pakkaus- ja alkuperämerkintöjä sekä ongelmia tuotteiden mikrobiologisessa laadussa
- Rekisteröimättömien yritysten toiminta on myös lisääntynyt
- Elintarvikevalvonnalla yhteiskunnallista merkitystä kuluttajien turvallisuuden ja eläintautien leviämisen kannalta
 - Kansalaiset ovat ilmoittaneet väärinkäytöksiin liittyvistä epäilyksistään aiempaa useammin
 - Väärinkäytöksiä havaittu aiempaa enemmän leipomotoimialalla, mutta edelleen myös esimerkiksi liha-, kala- ja tuorekasvustoimialoilla
 - Väärinkäytöksiä myös saatuina perusteettomina viljelijätukina
 - Rikollisuuden monialaisuutta kuvaa elintarvike- ja tukipetosten lisäksi toiminnassa havaittu työperäinen hyväksikäyttö

Pakotteiden kiertäminen

- Tuonti- ja vientipakotteiden valvonta sekä säännöstelyrikokset kasvaneet olennaisesti
- Päätösvalta- ja omistajuustietojen häivyttäminen
- Yritykset ja yksityishenkilöt salaavat yhteyksiään Venäjälle
 - Tavaroita viedään Venäjälle ns. ystävällismielisten valtioiden kautta tai hyödyntämällä sallittua kauttakuljetusta Venäjän läpi
 - Yksityishenkilöt vievät kiellettyjä tavaroita Venäjälle ajoneuvoihin kätkettynä
- Vääriä nimikkeitä, virheellisiä tullauspapereita ja väärennettyjä alkuperätodistuksia
 - Kuljetukset ovat sisältäneet muun muassa elektroniikkaa, merenkulkuun liittyviä tarvikkeita, veneitä, droneja sekä laitteiden varaosia
 - Matkustajaliikenteen valvonnassa on havaittu muun muassa ylellisyystuotteita, käteistä rahaa, savukkeita ja alkoholia
- Liikenne itärajalla ja itäkauppaan liittyvät riskit ovat vähentyneet

Maahantuonnin ja sisäkaupan väärinkäytöksiä

- Ulkomaisista verkkokaupoista tilatut valmisteveron alaiset tuotteet
 - Ennakkoilmoituksia ja vakuuksia antamatta sekä valmisteveroja maksamatta
- Tullien kiertäminen sekä maahantuonti- ja vientirajoitusten rikkomiset lisääntyneet
 - Maahantuotuja tuotteita myydään edelleen sosiaalisessa mediassa ja verkkokaupoissa
 - Myös koirien laitton maahantuonti on lisääntynyt, erityisesti EU-maista
- Kiellettyjen aineiden ja rajoitusten alaisten tuotteiden laitton maahantuonti
 - Nuuskan salakuljetusta ja laitonta kauppaa
 - Kaupankäynti on pirstoutunut kansainvälisille alustoille, eri pikaviestisovelluksiin ja alueellisiin myyntiryhmiin

Alv-järjestelmän väärinkäytöksiä ja torjuntakeinoja

- Ulkomailta tuotujen käytettyjen autojen kauppa
 - Keinotekoisia marginaaliverotuksen alaisia myyntejä
 - Ajoneuvot ostetaan yhteisöhankintana yrityksen kautta, mutta myydään yksityishenkilöinä toimivien bulvaanien välityksellä ilman arvonlisäveroa
 - Maahantuovien yritysten arvonlisäverot jätetään suorittamatta
 - Yrityksiä vaihdetaan säännöllisesti
- EU:n alv-järjestelmän vahvistaminen
 - Yhteisökaupan raportoinnin nopeuttaminen ja tarkentaminen laskutasolle
 - Kotimainen transaktiokohtainen raportointi
- Käännetty arvonlisäverovelvollisuus
 - Vähentänyt kuittikauppaa
 - Henkilöstövuorausalan toiminnan lisääntyminen

Sotesektorin riskejä

- Sosiaali- ja terveydenhuollon sektorin nähdään muodostavan uuden riskisen sektorin
- Käynnissä olevan sote-uudistuksen vuoksi toimialan riskienhallinta ja rakenteet eivät vielä ole vakiintuneita
- Vakiintumaton riskienhallinta luo mahdollisuuksia erilaisille väärinkäytöksille, esimerkiksi harmaalle taloudelle, petosrikollisuudelle ja korruption kasvulle
- Sote-sektorin toimintoihin liittyy valtavat rahamäärät ja julkista rahoitusta
 - Rikolliset toimijat ovat kiinnostuneita soluttautumaan osaksi toimitusketjuja

Tietojenvaihdon jatkuva kehitystarve

- Harmaan talouden ilmiöt ovat kehittyneet entistä monimutkaisemmiksi
 - Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan tietojenvaihtoa koskeva lainsäädäntö on jäänyt kehityksessä jälkeen
 - Koskee viranomaisten välistä tietojenvaihtoa sekä viranomaisten ja yksityisen sektorin toimijoiden välistä tietojenvaihtoa
 - Puutteita valvontaviranomaisten oma-aloitteisen tiedon laajamittaisen vaihtamisessa
 - Osa valvonnasta voitaisiin automatisoida eri tietolähteitä vertailevien algoritmien avulla

**Harmaa talous
& talousrikollisuus**